

Anders Hagström

Vem är det som betalar den offentliga sektorn?

”Jag förstår att Ulla Andersson inte är kommunist, men Ulla Andersson talade om klassamhället tidigare. Då är min fråga: Är Ulla Andersson marxist? Det är en viktig fråga att få svar på. Hela föreställningsvärlden inom marxismen är ju att företagare är utsugare. Vem är det då som ska betala den offentliga sektorn? Är det de här utsugarna och de utsugna? Är Ulla Andersson marxist?”

I vårens budgetdebatt ställde plötsligt folkpartiets ekonomiske talesman Carl B Hamilton vänsterpartisten, tillika partiets ekonomiske talesperson, Ulla Andersson inför ovanstående fråga.

Den som hade hoppats på Ulla Andersson skulle svara på frågan och bemöta Hamiltons vanföreställningar fick hoppas förgäves. Men vi skall ta oss friheten att besvara Hamilton, som förutom att vara folkpartistisk riksdagsledamot är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet, eftersom hans fråga berör fler än Ulla Andersson.

Låt oss börja med begreppet ”utsugare” eller exploatör. För en marxist är det axiomatiskt att Sverige är ett kapitalistiskt samhälle, dvs ett samhälle vars ekonomi karaktäriseras av att dess produktion av varor och tjänster till övervägande delen sker i privat regi i form av privatägda företag som producerar för en marknad. I processen skapas mervärde, vilket inte är något annat än penningformen för den del av produktionen som de anställda utan ersättning producerar åt företagets ägare eftersom de bara får betalt för sin arbetskraft (utifrån marknadspriset vare sig det är fastställt i kollektivavtal eller andra former av överenskommelser) inte för resultatet av sitt arbete.

Insikten om att kapitalism är ett produktionssätt som bygger på exploatering var inget som Marx trollade fram ur sin hatt. Tvärtom byggde han vidare på en kritisk analys av vad han betraktade som den klassiska politiska ekonomin, från William Petty (1623-1687) till David Ricardo (1772-1823). Men denna politiska ekonomi (med en modern term: samhällsekonomi) kom från början av 1800-talet stå tillbaka för en apologetisk ekonomisk teori eller som Marx brutalt karaktäriserade den: ”vulgärekonomi”:

”Vulgärekonomi sträcker sig inte längre än till att på ett doktrinärt sätt tolka, systematisera och försvara uppfattningarna hos agenterna för borgerlig produktion vilka är fångade i borgerliga produktionsförhållanden.” (Marx, *Kapitalet* vol III, kap 48.) Eller uttryckt med andra ord: vulgärekonomi sträcker sig inte längre än till att spegla de borgerliga föreställningarna om den kapitalistiska ekonomin.

(I sammanhanget kommer man osökt att tänka på att Hamilton är medförfattare till ”Omställning till marknad” vars syfte var att ge ”grundläggande insikter i hur en marknadsekonomi fungerar” och ”med särskild tonvikt” på de problem som uppstod vid avvecklingen av de östeuropeiska kommandoekonomierna. Men inte bara det: ”Resonemangen” var ”också tillämpliga t ex på avregleringsprocessen i Skandinavien”.)

Är alla företagare utsugare?

Utifrån detta är det lätt att inse att marxismen inte anser att alla företagare är utsugare eller exploatörer. Exploatörer i den marxistiska politiska ekonomins bemärkelse är enkelt uttryckt de som exploaterar andra människors arbetskraft för privat vinning. Ensamföretagare kan knappast räknas exploatörer, åtminstone så länge han eller hon verkligen utför arbetet själva. De kan kanske ta bra betalt men de gör det i så fall för egen räkning.

Enmans- eller enkvinnoföretagarna är ingen liten grupp om man skall tro statistiken: Enligt Ekonomifakta – som vi valt som källa eftersom det är Svenskt Näringsliv som står bakom dem, uppgifterna kommer så att säga ur hästens mun - utgjorde i slutet av november förra året tre fjärdedelar, jag upprepar tre fjärdedelar, av företagen i Sverige av enmansföretag (nära 700 000 av totalt 900 000 företag).

Det kan visserligen verka mycket och reducerar avsevärt antalet påstådda ”utsugare”, men ekonomiskt väger de lätt mot jämfört med de företag som har anställda.

För att förstå detta räcker det nästan med att titta på storföretagen – som i Ekonomifaktas uppgifter utgörs av företag med 250 anställda eller flera. De utgör 0,1 procent av antalet företag men svarar för 40 procent av ”näringslivets bidrag till BNP”. Sammantaget hade dessa storföretag 2007 långt mer än en och en halv miljon anställda (varav en miljon utomlands).

Vem betalar den offentliga sektorn?

Utgående från detta synsätt är det lätt att besvara frågan om vem som betalar den offentliga verksamheten: Den absoluta merparten av finansieringen av den offentliga sektorn står arbetarklassen för olika typer av direkta och indirekta avdrag på sina inkomster som löneskatt och moms - och(!) via avdrag från det mervärde dess kollektiva arbete skapat men som betalas av företaget som enhet och ägarna som privatpersoner. Och inte att glömma av dem som lever på att köpa och sälja aktier, dvs spekulerar i företagens, dvs det kollektiva arbetets, värde.

Eller formulerat på ett annat sätt: Hur mycket skulle Volvo eller något annat storföretag, för att inte tala om dess ägare, kunna betala i skatt och andra avgifter om de plötsligt stod utan de inkomster som skapats och skapas av tusentals och åter tusentals människors samordnade och kollektiva arbete? Om ägarna själva var de tvungna att producera sina produkter från scratch och sedan försöka kränga dem till intresserade?

Inte mycket. Desto underligare blir då ”näringslivets” ständiga gnäll över att skatterna är ”för höga”. Vad de i själva verket klagat över är att de anser sig få behålla för lite för egen räkning - av de inkomster som skapats av andras arbete.

Utan den dyra mellanhand som kapitalisterna och dess officershierarki av direktörer utgör mellan olika producentkollektiv och samhället som helhet, skulle det senare radikalt kunna höja sin intäkter utan att höja den stora majoritetens avgifter till det samhälleliga kollektivet - och dessutom fullfölja samordningen av den redan av kapitalisterna med nödvändighet till stor del samordnade ekonomin. Med den skillnaden att besluten om vad som skall produceras när, var och hur skulle kunna läggas i händerna på den stora majoriteten av producenter istället för att beslutas av en liten minoritet som styrs av kortsiktig vinstjakt.

Exploatör eller utsugare?

Slutligen några ord om terminologin

Det är naturligtvis ingen tillfällighet att professor Hamilton använder begreppet ”utsugare” med dess starka emotionella laddning. Självt brukar jag oftast använda uttrycket ”exploatör” som är det uttryck Marx och Engels (som sammanställde andra och tredje volymen av Kapitalet efter Marx död) använder i den engelska versionen av Kapitalet.

Visserligen kan den tyska motsvarigheten till det engelska ”exploiter”, ”Ausbeuter”, också översättas till utsugare. Men som Marx användning av uttrycken visar är vilket man föredrar ganska underordnat så länge man förstår vad man pratar om. Men, och det är viktigt att påpeka, det är ändå ofrånkomligt att det emotionellt laddade ”utsugare” måste sägas

bokstavligen ha full giltighet i både historiska och moderna sammanhang, alldeles bortsett ifrån diskussionen om Marx användning av begreppet.

Vad kan man exempelvis kalla det omfattande och inte sällan obetalda barnarbetet under den europeiska industrikapitalismens gryning? Ett arbete som ofta bedrevs under direkt omänskliga förhållanden.

Eller vad skall man kalla ekonomiska frizoner, frihandelszoner eller maquiladores, som karaktäriseras av osäkra anställningar, låga löner, dåliga och ofta farliga arbetsvillkor, avsaknad av fackliga rättigheter osv, annat än utsugning?

Även i Sverige kan man tala om fall av utsugning. Eller vad sägs om den nattstädare vid ett företag i Nybro som arbetade mellan 24,00 och 06.00 sju dagar i veckan och hade en genomsnittlig lön på fick 33 kronor i timmen – utan rätt till ledighet, sjuklön eller semester! Historien uppdagades 2008 och man kan bara instämna med SAC där nattstädaren, en invandrare från Indien, blev medlem att det inte kan kallas något annat än ”modernt slaveri”.

(september 2010)